

нашою увагою залишилась низка проблем, що мають певну пізнавальну цінність. Автор не розглядає зовнішні зв'язки видань, їх особливості в контексті функціонування серед інших регіональних видань, що є перспективою для подальших наукових розвідок у даному напрямі.

Список використаних джерел

1. Гребцова И. С. Становление государственного попечительства и общественной благотворительности в Одессе в конце XVIII – 60–е гг. XIX ст. / И. С. Гребцова, В. В. Гребцов. – Одесса: Астропринт, 2006. – 318 с.
2. Держархів Одеської області. – Ф.11. – Оп.1. – Спр.4. – 3 арк.
3. Там само. – Спр.23. – 27 арк.
4. Там само. – Спр.57. – 11 арк.
5. Там само. – Спр.74. – 14 арк.
6. Энциклопедический словарь / под ред. проф. И. Е. Андреевского Ходский. – Цензура. – СПб.: Типография акц. общ. Брокгауз–Ефрон, 1903. – Т. 37а. – С.948–962.
7. Лернер О. М. Евреи в Новороссийском крае / О. М. Лернер. – Одесса: Тип. Г. М. Левинсона, 1901. – 240 с.

References

1. Grebtsova I. S. Stanovlenie gosudarstvennogo popечitelstva i obshchestvennoy blagotvoritelnosti v Odessa v kontse XVIII – 60–e gg. XIX st. / I. S. Grebtsova, V. V. Grebtsov. – Odessa: Astroprint, 2006. – 318 s.
2. Derzharhiv Odeskoyi oblasti. – F.11. – Op.1. – Spr.4. – 3 ark.
3. Tam samo. – Spr.23. – 27 ark.
4. Tam samo. – Spr.57. – 11 ark.
5. Tam samo. – Spr.74. – 14 ark.
6. Entsiklopedicheskiy slovar / pod red. prof. I. E. Andreevskogo Hodskiy. – Tsenzura. – SPb.: Tipografiya akts. obsch. Brokgauz–Efron, 1903. – T. 37a. – S.948–962.
7. Lerner O. M. Evrei v Novorossiyskom krae / O. M. Lerner. – Odessa: Tip. G. M. Levinsona, 1901. – 240 s.

Herbeieva I. M., the post-graduate student of the Department of the Ukraine's history, of Odessa National University named I. I. Mechnikov (Ukraine, Odessa), gerbeeva-ira@ukr.net

The censorship of Jewish press in Odessa in the second half of the XIX century

The purpose of this work is to study the features of the emergence and development of the censorship of Jewish press in Odessa in the second half of the XIX century. Preconditions of occurrence, origin and evolution of censorship in the Russian Empire. Relevance of the topic due to the need of an integrated approach to the study of the Jewish press as part of the Jewish national revival. While working on the proposed theme was applied scientific and special historical research methods. Considerable attention is paid to a critical analysis of the sources and the principle of objectivity. The basic direction of the censorship policy of the Russian government regarding the Jewish publications. Summarizes the main stages of development of the Jewish press as a pillar of the Jewish traditional culture, which has contributed to the convergence of Jews with the Christian population of the region and the modernization of Jewish society.

Keywords: Jews, Jewish press, censorship.

Гербеева И. М., аспирантка кафедри історії України, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова (Україна, Одеса), gerbeeva-ira@ukr.net

Цензура еврейской печати в Одессе во второй половине XIX в.

Цель данной работы заключается в исследовании особенностей возникновения и развития цензуры еврейской печати в Одессе во второй половине XIX в. Рассматриваются предпосылки возникновения, зарождения и эволюция цензуры на территории Российской империи. Актуальность темы обусловлена необходимостью комплексного подхода к изучению еврейской печати как составляющей еврейского национального возрождения. В процессе работы над предложенной темой были применены общенаучные и специально-исторические методы исследования. Значительное внимание уделено критическому анализу источников и принципу объективности. Исследованы основные направления цензурной политики российского правительства касательно еврейских изданий. Кратко охарактеризованы основные этапы развития еврейской печати как одной из составляющих еврейской традиционной культуры, которая способствовала сближению евреев с христианским населением региона и модернизации еврейского общества.

Ключевые слова: евреи, еврейская печать, цензура.

* * *

УДК 061.2–055.2(438)(477.83/.86)

Кочкодан В. Р.,
аспірантка, Прикарпатський національний
університет ім. В. Стефаніка (Україна, Івано-
Франківськ), ko4kodana@gmail.com

ЖІНОЧІ ТОВАРИСТВА СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ НА СТОРІНКАХ ПОЛЬСЬКОЇ ПРЕСИ (1900 Р. – 1939 Р.)

Проаналізовано статті найпоширеніших польських газет про жіночі товариства Східної Галичини з початку XX ст. до 1939 року. Доведено, що їх кількість та обсяг, характер (повідомчий чи аналітичний) залежали від низки чинників: історичного періоду, чисельного складу товариств, роду їх діяльності й активності. Здійснено порівняння суспільної праці польських жіночих товариств, зокрема, у культурній сфері.

Стверджується, що Союз громадянської праці жінок відіграв найбільшу роль у вихованні молоді, матерів, поширенні патріотичних ідей серед населення. Висвітлено власне ставлення жінок до актуальних проблем життя Польщі та провідних країн світу, намагання їх діяти спільно у захисті своїх інтересів. Привертася увага до жіночих католицьких, військових, економічних товариств. Насоложується на зміні свідомості жінок порівняно з попереднім століттям: усвідомлення себе як особистості, яка здатна впливати на різні сфери життя суспільства, об'єднуватися в організації.

Ключові слова: жіночі товариства, польська преса, Союз громадянської праці жінок, «Słowo Polskie», «Gazeta Lwowska», «Głos Pokucia».

Становище жінки у сучасному суспільстві у порівнянні із початком XX ст. дуже змінилося, як і її світогляд. Це варто пов'язувати із гендерною політикою світових демократичних держав, але також із загальним суспільним поступом. Чому? Адже час вимагає від нас бути конкурентоспроможними, здатними на швидку адаптацію до нового середовища, бути творчими у своїй праці та професії і жінка не є тут винятком. Витоки знаходимо у 20–30-х рр. минулого століття, коли жіноцтво, достойно оцінене за свою працю під час двох світових воєн, відчувало силу впливати на розвиток суспільства, навчилося організовуватися і проявляти себе на різних ділянках праці. Західноукраїнські землі, особливо Східна Галичина, яка входила до складу Польської Республіки, активно долучалися до ідеологічного руху жіноцтва.

Цінним джерелом інформації про організацію та діяльність жіноцтва є тодішня преса. Зокрема, з неї дізнаємось, як польські та українські жінки співіснували у межах однієї держави і, хоча зовсім не співпрацювали через кардинально протилежні погляди на статус і майбутнє Галичини, у їхніх поглядах та діяльності можна знайти багато спільного.

Історіографія жіночого руху є багатогою, але аналіз періодичних видань є здебільшого фрагментарним й ілюстративним. Так, більшість польських дослідників, зокрема А. Пачовські (A. Paczkowski) [41], А. Кизяк (A. Kusiak) [26], Й. Франке (J. Franke) [12], Й. Яровецькі (J. Jarowiecki) [15], М. Щереніца (M. Szrenica) [45], М. Колоса (M. Kolasa) [20] виокремлюють пресу як самодостатнє джерело для висвітлення діяльності жіночих товариств, проте аналізують лише періодичні видання цих організацій. Мало уваги приділяють іншого роду періодиці, яка відображала працю жінок. Серед сучасних українських дослідників даним питанням займалася М. Павлюх [39].

Метою пропонованої статті є прагнення виявити, систематизувати та проаналізувати інформацію польських газет про польські жіночі товариства Східної Галичини початку XX ст. до 1939 р. Цікаво, що українські товариства (Союз українок, товариство «Українська захоронка та ін.) у пресі наших сусідів не згадувалися зовсім. На нашу думку, це пов'язано із політикою: не сприйняття українців як окремої нації.

Об'єктом аналізу є польські газети «Słowo Polskie», «Gazeta Lwowska», «Głos Pokucia», які були загальноінформаційними, політичними та видавалися у м. Львові. Читало їх широке коло осіб, про що свідчить тираж видань. До прикладу, «Słowo Polskie» видавалося з 1895 р. по 1939 р. Це була газета Народно-Демократичної партії, яка користувалася підтримкою промисловців, торговців, чиновників, духовенства і університетської молоді. «Głos Pokucia»: безпартійна газета політико-соціального напрямку, яка видавалася у м. Коломії. «Gazeta Lwowska» – найстаріша польськомовна газета, що видавалася в 1811–1944 рр. у Львові.

На характер періодичних видань істотний вплив мали історичні умови за яких вони існували. Так, до 1918 р. Східна Галичина перебувала у межах Австро-Угорської імперії, з 1919 р. – утворилася нова держава – Польська республіка, до складу якої територія краю була інкорпорована у 1921 році.

Зауважимо, що діяльність жіночих товариств за австрійського періоду була малопомітною, а тому мало висвітлено у пресі. Це зумовлено подіями Першої світової війни, неостаточною організованістю товариств.

Переважно відомості про релігійні, освітні і військові товариства зустрічаємо у рубриці «Kronika» («Хроніка»). Найбільше інформації знаходимо про релігійні товариства – «Содаліція Марійських пан», «Католицьке товариство жінок», «Товариство св. Соломії» («Sodaliteja pan Marian», «Stowarzyszenie Kobiet Katolickich», «Towarzystwa św. Salomii»). Повідомлення про них виключно інформаційного характеру. Наприклад, про час і місце щомісячного зібрання, заклик взяти участь у Службі Божій або у виголошенні рефератів на теми: «Церква та її організація у суспільстві», «Пам'ятки про найкраще» [44, с. 5; 16, с. 4]. Можливо, це пов'язано із світським характером газети та більшою закритістю даних товариств, діяльністю виключно у своїй сфері, меншою чисельністю. Наведемо одне з типових повідомлень: «14 листопада минулого року відбулася повна лекція про кооперативи на 7-ми дневних єпархіальних курсах Католицького товариства жіночої молоді. У курсах взяли участь 50 дівчат, в основному очільниць 12-х повітових філій. Лекції читала референтка відділу освіти і навчання Аграрної і господарської асоціації. На закінчення курсу єпископ-вікарій Томака закликав учасників включити кооперативний рух у християнське життя» [49, с. 3]. У номерах «Gazetu Lwowskiej» згадувалось про влаштування вечорів Товариством св. Соломії, їх програму. Такі заходи приносили значний дохід – 1446 злотих. Гроші йшли на утримання вдів і сиріт, якими опікувалася організація. У кінці завжди висловлювалася подяка усім учасникам заходу [48, с. 3; 56, с. 3; 57, с. 4].

Небагато повідомлень про «Товариство пан милосердя св. Павла» («Społeczeństwo panie St. miłosierdzie. Paul»). Воно дякувало всім за надання коштів для приготування 49. 176 обідів для дітей минулого року [22, с. 7].

Інша релігійна організація – «Дім сиріт Непорочного зачаття Пречистої Диви Марії» («Dom Sierot Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny») – організувала збір коштів і велике зібрання [11, с. 6].

Одним з найперших було повідомлення про утворення Товариства жіночого лицю ім. Вікторії Недзіялковецької. Воно виникло у листопаді 1905 р. з метою кращої організації управління школою, виплати зарплат,

передплати наукових збірників. Кошти мали отримувати від учениць. На другому засіданні було обрано керівництво товариства. Цікаво, що туди входили і жінки і чоловіки [46, с. 14].

До мало висвітлюваних організацій належала «Народна організація жінок» («Narodna organizacja kobiet»). З повідомлень дізнаємося про характер діяльності товариства на чолі з головою п. Марією Скжинською, місце її розташування. Відомо, що за допомогою п. Чеслава Попієла їм вдалося влаштувати Різдво для 50-ти бідних дітей Львова віком від 3–8 років. На святі співали патріотичні пісені, колядували [31, с. 16]. У 1925 р. знаходилося повідомлення про цю ж організацію, яка запрошувала своїх членкинь на дискусійний вечір [32, с. 7].

Небагато повідомлень і про Коло Пань Т. S. L. (*Kolo Pan Towarzystwa Szkoły Ludowej*), головою якого була Гелена Нудзіковська. Коло висловлювало власну думку щодо виховання дівчат у контексті шкільної реформи. Зокрема на своєму з'їзді, де були присутні батьки дітей вони ухвалили меморандум до міністра Грабського з наступними вимогами: включити у навчальну програму дівчат середньої школи ті предмети, які виховують їх як матерів та господинь; запровадити предмети, які допоможуть дівчатам самостійно заробляти; зробити викладання більш практичним, ніж теоретичним; розклад має відповідати віковому розвитку дівчат [34, с. 6].

Значно більше повідомлень знаходимо у 1920–1930-х рр., коли жіночий рух заявив про себе на повну силу. Історичні умови того часу (загроза нової світової війни, диктаторські ржими в Німеччині, Італії, СРСР, існування нової польської держави та ін.) змушували жінок активно включатися у всі сфери суспільного життя, навіть, у політику, військову справу, висловлювати власну точку зору з будь-яких питань.

Історію свого товариства на сторінках преси подавав Жіночий Відділ Р. О. W. у м. Львові (*Odział kobiet R. O. W.*). Він утворився із двох організацій у лютому 1918 р. Перша – «Польська організація незалежності» («Polskiej Organizacji Niepodległości») – виникла в листопаді 1916 р. і згуртувала дружин стрільців. Мала політичний характер і очолювалася Марією Яворською, співпрацювала із Варшавою.

Друга організація – «Боївка» (*Bojovka*) – утворилася у січні 1917 р. вона складалася з учениць гімназій і семінарій. Завдання, які ставили перед собою це: організаційні; допомога втікачам-солдатам із австрійського війська, їх переховування, годування і висилання вглиб Польщі за рахунок співпраці із поляками на державній службі, виготовлення для них нових паспортних документів. Цим займалась спеціальна секція. Видавнича секція розповсюджувала патріотичні листівки. Інформаційна секція надавала полякам докладний план розташування австрійських військових об'єктів у Львові та його околицях. Цікаво, що у листопаді вони допомагали кур'єрською службою боротися проти української влади у м. Львові. Перша голова новоутвореного Жіночого відділу (Гелена Буйвідовська – одна з членкинь «Боївки») була убита у Києві. Названо й перелік осіб, які входили до цієї військової організації [43, с. 3–4].

З відродженням Польської держави з'являються нові товариства і повідомлення про них. Зокрема, «Товариство опіки над молодими жінками» («Towarzystwo opieki

młodych kobiet») спеціалізувалося на піклуванні над безробітними дівчатами, щоб вони не скоювали злочинів чи не підпали під вплив торгівців людьми. Вони ходили із спеціальними жовтими пов'язками на руках у дворі вокзалу. Знайдених дівчат вони забезпечували нічлігом у притулках (один на вокзалі, другий – в Еміграційному Домі). Там були ліжка, плита для приготування їжі тощо. Давали безплатний обід, сніданок, інколи – купували квиток до дому. Завдяки товариству створено місцеве бюро пошуку праці. Очолювала Товариство проф. Лукасієвічова. Проводили вуличні збірки для потреб організації [47, с. 6].

Пізнавальною є історія економічних жіночих товариств. Так, 16–18 грудня 1919 відбувся другий з'їзд організації «Снопковіянка» («Sнопkoviyanka»). До її складу входили колишні учениці та вчителі Вищої господарсько–ремісничої семінарії в Снопковіє під Львовом. Ціллю організації була взаємна матеріальна і моральна допомога суспільству. Члени організації обговорювали питання господарської школи, освітню, економічну працю, аграрну реформу. Тут же було ухвалено резолюцію проти спроб відірвати Східну Малопольщу від цілісної держави Польської. Її надіслали Сейму, Міністру закордонних справ [63, с. 5].

«Товариство господарської освіти жінок» («Towarzystwo Edukacji Gospodarczej Kobiet») теж запрошувало на зібрання. Коло полячок влаштувало курси шиття і крою (білизни, плаття, капелюшків) [60, с. 9].

Дуже активною у 1930–х рр. була організація «Пань дому» («Pan Domu»). Кожного тижня розташовувалися на кілька речень повідомлення про влаштування ними курсів і лекцій закрукток на зиму, кулінарних випічок, сервірування столу. Ця організація більше займалася надаванням практичних господарських навичок, ніж виховною, політичною працею [36, с. 2; 37, с. 2; 38, с. 2].

Секція пань при «Організації легіоністів» у Львові (Sekcja Pan przy «Organizacji Legionistów») виникла у листопаді 1933 р. для допомоги вдовам, матерям і дітям легіонерів. Голова Празновська, заступник Войцеховська улаштували Різдво для дітей–сиріт легіонерів. Подяка за співпрацю Касі ошадності, Товариству Земельно Кредитового та ін. [55, с. 8].

«Жіночий відділ пожежного милосердя» («Odział kobiety pożarnego miłosierdzia») виник 1934 р. з ініціативи кількох інструкторів. Його завдання – надання першої долікарської допомоги людям, які постраждали від пожежі, а також навчати обережного поводження з вогнем, підняти пожежну культуру жінок воєводства [53, с. 6].

Найбільше статей у міжвоєнний період присвячено діяльності Z. P. O. K. («Związek Obywatelskiej Pracy Kobiet» – «Союз громадянської праці жінок», далі – СГПЖ – В. К.), оскільки це було найбільше товариство у межах всієї Польщі.

Так, знаходимо повідомлення про щорічні з'їзди СГПЖ, де читалися доповіді з наболілих проблем: допомоги безробітним, підтримання і розповсюдження ідеї неможливості відокремлення Східної Малопольщі (Східної Галичини – К. В.) від цілісної держави, діяльність жінок у Лізі Народів (Лізі Націй – В. К.) [64, с. 7].

Із 13 травня 1933 р. до 17 лютого 1934 р. одночасно на сторінках газет «Słowo Polskie», «Gazeta Lwowska» з'явився додаток «Жінка в громадській діяльності» («Kobieta w działalności obywatelskiej»). Мета такої сторінки –

висвітлювати діяльність регіонального осередку СГПЖ та головного уряду у Варшаві. Комітет редакції очолювали Марія Стронська, Михайлина Грековіч, Марія Беднарська. Остання найчастіше писала статті аналітичного характеру. Додаток дав змогу дослідити межі поширення товариства, його найактивніших членів, філій, кількість осіб (50 тис. у 1933 р.), напрямки діяльності.

Увесь додаток можна поділити на статті аналітичного та повідомчо–організаційного характеру. Перші займали більшу частину сторінки, що свідчить про бажання організації змінити психологію жінки, змусити її думати, аналізувати й активно діяти. Так, вже у першому додатку було виокремлено 3 основні напрямки діяльності жінок: поглиблення ідеї державності, впровадження в життя правдивої демократії, безпосередньо впливати на суспільне життя Польщі. У першому завданні активно повинен діяти Відділ Громадянського виховання СГПЖ, друге полягало у – сумлінному виконанні усіх законів [51, с. 7].

У свою чергу, всі аналітичні статті за характером інформації ми поділили на: культурно–просвітницькі, політичні, економічні, повідомчо–організаційні.

Культурно–просвітницькі статті. У них автором найчастіше виступала Марія Беднарська. Їх кількість була найбільшою, оскільки жінки діяли переважно у цьому напрямку. Наприклад, одна із статей під назвою «Зачерпни із скарбниці народної творчості» рекомендувала з початком канікул виїжджати на села, щоб не тільки помилуватися природою, але й поспілкуватися із сільськими людьми, послухати старовинні розповіді, пісні [62, с. 9].

Найбільшу увагу жінки приділяли створенню і праці світлиць. Світлиці – це не місце, а – праця над свідомістю людей; це – культурно–виховні осередки. Діяло кілька видів світлиць: для дітей після шкільних занять (14–18 років); безробітної молоді (до 18 років), щоб вони не піддавалися впливу вулиць; для жінок–членкинь і не членкинь; для дорослих безробітних. Кожна із них мала свої форми роботи. Наприклад, світлиці першого виду вели підготовку до уроків (читання, письмо, співи тощо), здійснювали годування дітей. У других і четвертих видах – виступали із доповідями про можливість отримати професійну освіту, здійснювали підготовку до промислової праці, проводили співбесіди, психологічні тренінги. Для світлиць третього виду влаштувалися курси крою, шиття, домашнього господарства, дискусії, читання періодики. У всіх цих питаннях відділи Громадянського виховання та Опіки над мамою і дитиною співпрацювали із Повітовою комісією позашкільної освіти [6, с. 6; 3, с. 8].

У іншій статті збільшується перелік форм роботи з безробітними: організація читалень, навчань на місцевих заводах, спортивно–виховних таборів, гігієнічних осередків здоров'я. Для цього була потрібна допомога держави та місцевих органів влади, особливо фінансова [4, с. 9].

Друге місце посідали статті, присвячені організації літніх таборів та напівтаборів (при школах). Їх метою було підняти здоров'я дітей (екскурсії по природі та історичних місцях, ігри тощо); виховати їх морально, екологічно, з почуттям власної гідності, поваги до селянської праці; розвивати їх мислення [52, с. 8].

Кожного року влітку робилися підсумки даного напрямку роботи: кількість таборів (59), кількість дітей, які оздоровилися (6,5% від усього Львівського воєводства або 19 682 осіб) [1, с. 6].

Важливо, що літні табори розглядалися як один із способів соціалізації людини, тому залучали дівчат до спільного готування вечорів, прибирання спалень, спілкування з місцевими людьми [27, с. 9].

Досить пізнавальними є статті присвячені розумінню сутності жіночих товариств. В публікаціях стверджувалося, що у багатьох державах (Німеччина, Росія, Італія, Румунія) на даному етапі організації жінок є ідеологічно викривленими, зокрема, наскрізь мілітаризовані. Такі організації не здатні виховати повноцінну людину. Але товариства, хоч би якими вони не були, повинні існувати і польським жінкам слід об'єднатися, солідаризуватися і таким чином вони здатні будуть виживати і вести конкуренцію із чоловіками, яких міцно захищає закон [7, с. 9].

Для підняття свідомості жінок здійснювалися статистичні аналізи літератури, яку вони читали. Виявилось, що це були художні, розважальні твори, цікавинки, які робили життя жінок не таким буденним. Але в даний період зростала зацікавленість періодикою різного характеру, що свідчило про підняття політичної грамотності жінок [12, с. 9]. Їм пропонувалося створити домашню бібліотеку [21, с. 9].

Кожна із філій СГПЖ у своїх повідомленнях згадувала про організацію чи світлиць, чи читалень, чи таборів, чи кухонь для дітей дошкільного віку [2, с. 9]. Все це свідчить про їх активну діяльність.

Часто у статтях йшла мова про зміну жіночої суспільної свідомості, потребу досліджувати її історію, шукати джерела (фото, документи, спогади), які б свідчили про політичну активність дам у минулих століттях. Цим повинні займатися самі жінки [13, с. 9]. Описувалося також відзначення основного свята СГЖП – 29 вересня – день народження почесної голови Товариства пані президента Михайлини Мосціцької, організації вечорів, диспутів на актуальні теми [8, с. 9; 50, с. 9].

Провідною темою публікацій було виховання патріотизму у молоді і дорослих. Саме гасло організації: «Держава – понад усе!» говорило за себе. За це відповідав відділ Громадянського виховання.

Політичні статті. У них висвітлювалися питання самоврядування, місцевих виборів, влаштування курсів з наступною програмою: короткий історичний огляд самоврядування на польських землях; роль і завдання самоврядування у житті держави; новий закон місцевого самоврядування; питання казни, соціальної опіки в органах самоврядування; благоустрою міст, особливо доріг; культура та освіта урядовців; роль жінки у самоврядуванні (у соціальній сфері з безробітними та дітьми, в оздоровчій сфері, гігієні, культурно-освітній: світлиці, садочки, музеї тощо), де вони мають практику [23, с. 8; 47, с. 9]. Висловлювали жінки своє занепокоєння ситуацією у Німеччині та Італії, де у них відбирали їхні політичні права, право на працю у промисловості. Натомість казали займатися тільки вихованням дітей, роботою по дому [10, с. 9]. Особливу увагу приділяли проекту нової конституції: стисло розглядали її основні зміни (зміцнення влади Президента, 1/3 членів сенату призначає президент, 2/3 – обирає «суспільна еліта» – кавалери орденів «*Virtuti Militari*», «*Krzyż Niepodległości*»). На їх думку, це правильний виборчий підхід, бо військові віддавали своє життя за державу, але водночас жінки теж мають право на участь і вплив на державу [5, с. 9].

Економічні статті. У них згадувалося про доповіді посолки Марії Балабановної, яка часто їздила по філіях товариства. Основні теми – подолання кризи за рахунок кредитів, податків, залучення іноземних інвестицій [23, с. 8]. Була у жінок власна думка і щодо експорту товарів. Так, проаналізувавши грошові показники Товариства реалізації місцевих товарів, вважали, що текстильні вироби, тканину із вовни і бавовни потрібно виготовляти у Польщі (м. Лодзь), а не ввозити з-за кордону. Для цього є всі умови (фахові робітники, природа тощо). Так відбуватиметься економія коштів. Наприклад, минулого року було виготовлено текстилю на 2 млн. 296 тис. зл. Пропонували більше виготовувати овець і їх м'ясо використовувати у своєму раціоні, як це роблять французи та англійці. Для пропагування цієї ідеї видавали брошури «Страви з баранини». Те саме стосується сільськогосподарських продуктів, зокрема соняшникового і гарбузового насіння. Але найголовнішим було завдання переконати поляків, що їхній товар не є гіршим за імпортний. Тому просили громадян підтримати гасло «Ми просимо вироби з місцевої вовни» [9, с. 4].

У газетному додатку пропонувалося піднімати престиж ремісничої праці, починаючи із шкіл створенням там майстерень (для дівчат – кравецькі), щоб діти змалку отримували більше практичних навичок. Надавати кошти тим, хто навчається у вищих ремісничих закладах [14, с. 7]. Дуже гостро ставилося питання про безробіття серед жінок як розумової, так і фізичної праці. Наводилися приклади скільки платять податки селяни (41 млн. злотих), яких 72% у державі та заводи – 236 млн. злотих і зацікавленість уряду у пропагуванні ремісничої праці. Жінки ж товариства мають піднімати культуру у цій сфері [29, с. 9].

Наступним видом статей на сторінці були *повідомчо-організаційні*. Їх частка також є значною. Всі вони однотипні і розміщувалися у рубриці «З організаційного життя в краї» («*Z organizacyjnego życia w kraju*»). Як правило, у них характеризувався кожний із відділів філії СГПЖ, рік заснування, кількість членів, хто очолює філію та відділи, напрямки їх роботи тощо. Наприклад, філія у Чорткові (Тернопільське воєводство) існувала з 1928 р., налічує 152 членкині.

Працювали відділи Опіки над матір'ю і дитиною, які займалися влаштування свят, літніх таборів, годування дітей тощо. Фінансовий відділ відповідав за організацію вечорів для збору коштів на потреби товариства, вів кошторис філії, Відділ громадянського виховання організовував дискусії, академії, курси повітряної оборони, виголошення доповідей, відділ Економічної (Господарської) творчості – курси крою і шиття, виготовлення штучних квітів, виставки виробів тощо. Очоловувала Чортківську філію Марія Ржевська [65, с. 9].

Такого виду виклад зустрічався при характеристиці філій СГПЖ у Ярославі, Дрогобичі, Бориславі Станіславові, Золочеві [35, с. 9; 8, с. 9; 40, с. 9]. Такі статті дозволили з'ясувати активність товариств у часових (кін. 1920–1930-і рр.) і просторових рамках (у більших містах вона була більша). Наприклад, у Станіславській і Тернопільській філіях існувало 7 відділів, окрім традиційних, ще безоплатні юридичні консультації для безробітних жінок), пресовий (видання своєї періодики), допомоги безробітним, Коло молоді, для всіх справ (організація філії СГПЖ у межах свого воєводства) [42, с. 9; 54, с. 9].

Як вища організаційна структура існувала Асоціація воеводств СГПЖ у містах Тернополі, Львові. Вона також мала свої відділи, які дублювали назву і роботу у філіях: економічного виходу (створення жіночих кооперативів по виготовленню певної промислової продукції (килимів тощо) влаштування виставок цих товарів; організація курсів шиття, де у спеціальному комісійному магазині їх продавали (м. Бережани), відділ допомоги безробітним справ жіночих, пресовий, громадянського виховання, фінансовий (кошторис всієї організації) [59, с. 9].

Така Асоціація була покликано координувати роботу усіх філій, а також взяти участь у виборах місцевого самоврядування 1934 р. Для цього вона разом з Родиною військовою, Родиною поліційною у листопаді 1933 р. утворили воеводський Комітет об'єднаних жіночих організацій у Львові та Тернополі. Перший очолювала посолка Марія Яворська (голова СГПЖ у Львові), другий – Марія Балабановна (голова СГПЖ у Тернополі). Вони мали організувати філії на місцях і проводити роз'яснювальну роботу у формі курсів серед населення [61, с. 4].

Напередодні війни, у 1937 р., ініціативи Комітету жінок при Секретаріаті взаємозв'язків польських суспільних організацій було організовано з'їзд представниць усіх найбільших жіночих організацій Східної Малопольщі (Східної Галичини – В. К.), тут же подавався їх перелік: СГПЖ, «Організація охорони Батьківщини», «Родина воеводська», Коло пань «Товариства народної школи», «Департамент праці жінок організації стрілецької» та ін. загалом 12 товариств у переліку («Rodzina Ojczyzny», «Rodzina Wojewódzki», Pan Krąg «Społeczeństwo ludzie szkoła», «Wydział kobiet organizacja strzelecka»). Результатом їх з'їзду стала резолюція із наступними ухвалами: солідарність усіх жінок у захисті своїх прав, долучатися до суспільної праці, патріотичне і католицьке виховання дітей, самовдосконалення себе, самоосвіта, втілити в життя гасло «свій до свого по своє» [28, с. 2].

Отже, аналіз статей присвячених польським жіночим товариствам засвідчує активну діяльність останніх у всіх сферах суспільного життя, особливо після 1918 р., коли відновилася Польська держава. Вдалося виявити їх тісний взаємозв'язок із політичним життям, прагнення пропагувати усе польське. Найбільше наголос жінки робили на патріотичному вихованню молоді, проведенню благодійної, просвітницької роботи, допомозі безробітним. На сторінках газет висвітлювалася діяльність товариств різних напрямків (католицьких, військових, господарських та ін.), але найбільше приділялася увага Союзу громадянської праці жінок, який був схожий із Союзом українок (діяв на Західній Україні – К. В.). Статті засвідчили значну зміну свідомості жінок, їх інтеграцію у соціальне життя.

Список використаних джерел

1. Akcja kolonie letnie jako jeden z obszarów Z. pracy P.O.K. // *Słowo Polskie*. – 1933. – 1 lipiec. – S.6.
2. Analfabetyzm cywilnego // *Gazeta Lwowska*. – 1933. – 3 czerwiec. – S.9.
3. Bednarska M. Działalność świetliczna Z.P.O.K // *Słowo Polskie // Gazeta Lwowska*. – 1933. – 9 grudnia. – S.8.
4. Bednarska M. Formy kulturowe pomocy bezrobotnym // *Słowo Polskie*. – 1934. – 6 styczeń. – S.9.
5. Bednarska M. Na marginesie nowej konstytucji // *Słowo Polskie // Gazeta Lwowska*. – 1933. – 16 września. – S.9.
6. Bednarska M. Program prac na najbliższą przyszłość // *Słowo Polskie // Gazeta Lwowska*. – 1933. – 19 sierpień. – S.9.
7. Bednarska M. Rola organizacji w społeczeństwie // *Słowo Polskie // Gazeta Lwowska*. – 1933. – 2 wrzesień. – S.9.
8. Bednarska M. Święto Z.P.O.K // *Słowo Polskie // Gazeta Lwowska*. – 1933. – 30 wrzesień. – S.9.
9. Bednarska M. W kwestiach ekonomicznych // *Słowo Polskie // Gazeta Lwowska*. – 1933. – 25 listopad. – S.4.
10. Bednarska. W przeddzień rocznicy przełomowym // *Słowo Polskie // Gazeta Lwowska*. – 1933. – 5 sierpień. – S.9.
11. Dom sierot Niepokalanego Poczęcia NMP // *Słowo Polskie*. – 1933. – 3 grudnia. – S.6.
12. Franke J. Polska prasa kobieca w latach 1820–1918. W kręgu ofiary i poświęcenia [Tekst] / J. Franke. – Warszawa: Annapurna, 1999. – 192 s.
13. Historii kobiet // *Słowo Polskie*. – 1933. – 1 lipiec. – S.6.
14. Jak dokonać wyboru zawodu // *Słowo Polskie // Gazeta Lwowska*. – 1933. – 17 czerwiec. – S.7.
15. Jarowiecki J. Studia nad prasą polską XIX i XX wieku // *Książki – czasopisma, biblioteki XIX i XX wiek [Tekst] / [red. J. Jarowiecki]*. – 2006. – T.2. – 261 s.
16. Katolickie społeczeństwo kobiety // *Kurjer Stanisławowski*. – 1936. – 15 listopada. – S.4.
17. Kobieta jako czytelnika gazet // *Słowo Polskie*. – 1934. – 12 sierpień. – S.9.
18. Kobieta w postaci całej Europie // *Gazeta Lwowska*. – 1933. – 23 lipiec. – S.8.
19. Kobieta w robotach publicznych // *Słowo Polskie // Gazeta Lwowska*. – 1933. – 13 maja. – S.7.
20. Kolasa W. M. Kierunki badań nad historią prasy polskiej 1918–1939. Cz.1, Tendencje rozwojowe, typologia // *Rocznik Historii Prasy Polskiej*. – 2011. – Nr.1/2. – S.125–164.
21. Książka w rękach kobiet // *Gazeta Lwowska*. – 1933. – 2 grudnia. – S.9.
22. Kuchnia dla ubogich // *Słowo Polskie*. – 1933. – 7 grudnia. – S.7.
23. Kurs samorząd w Z.P.O.K // *Słowo Polskie // Gazeta Lwowska*. – 1933. – 20 maja. – S.8.
24. Kursy samorządowe kobiety w województwie lwowskim // *Gazeta Lwowska*. – 1933. – 2 grudnia. – S.9.
25. Kursy świetlicy // *Słowo Polskie // Gazeta Lwowska*. – 1934. – 27 styczeń. – S.9.
26. Kusiak K. O historii kobiet Sytuacja kobiety w okresie międzywojennym w świetle publikacji tygodnika «Kobieta Współczesna» [Tekst] / K. Kusiak. – *Czytelnik*, 2001. – 199 s.
27. Letnie kolonie komórek życia społecznego // *Słowo Polskie*. – 1934. – 29 lipiec. – S.9.
28. Międzynarodowe zgrupowanie Polek we Lwowie // *Gazeta Lwowska*. – 1937. – 23 listopad. – S.2.
29. Na edukacji ekonomicznej społeczeństwa // *Słowo Polskie // Gazeta Lwowska*–1933. – 9 wrzesień. – S.9.
30. Na przełomie // *Słowo Polskie*. – 1934. – 12 sierpień. – S.9.
31. Narodowa organizacja Kobiety // *Słowo Polskie*. – 1913. – 24 grudnia. – S.16.
32. Narodowa organizacja Kobiety // *Słowo Polskie*. – 1925. – 5 grudnia. – S.7.
33. Niepokojące prądy // *Słowo Polskie // Gazeta Lwowska*. – 1933. – 5 sierpień. – S.9.
34. Pan Kolo T.S.L. pro wychowujących dzieci // *Słowo Polskie*. – 1925. – 11 grudnia. – S.6.
35. Oddział Z.P.O.K w Drohobycz // *Słowo Polskie // Gazeta Lwowska*. – 1933. – 16 września. – S.9.
36. Organizacja Pan Domu // *Gazeta Lwowska*. – 1935. – 12 luty. – S.2.
37. Organizacja Pan Domu // *Gazeta Lwowska*. – 1936. – 18 luty. – S.2.
38. Organizacja Pan Domu // *Gazeta Lwowska*. – 1936. – 28 styczeń. – S.2.
39. Павлюх М. Зародження польської жіночої преси у Львові і Галичині: політичні, економічні, суспільні умови та історіографічні особливості польського пресознавства (1840–1939) // *Вісник Львів. ун-ту. – Серія журн.* – 2011. – Вип.34. – С.168–180. // Pavljuh M. Zarodzhennja pol's'koi' zhinochoi' presy u L'vovi i Galychni: politychni, ekonomichni, suspil'ni umovy ta istoriografichni osoblyvosti pol's'kogo presoznavstva (1840–1939) // *Visnyk L'viv. un-tu. – Serija zhurn.* – 2011. – Vyp.34. – S.168–180.
40. Praca socjalna w Zolochewi // *Słowo Polskie // Gazeta Lwowska*. – 1934. – 27 styczeń. – S.9.
41. Paczkowski A., Historia Prasy Polskiej t. 1918–1939. [Tekst] / A. Paczkowski. – Warszawa: Orlen, 1980. – 306 s.

42. Roczne Z.P.O.K. pracy w Stanisławowie // Słowo Polskie // Gazeta Lwowska. – 1933. – 30 kwiecień. – S.9.
43. Rola Wydziału P.O.W. kobiet we Lwowie // Słowo Polskie. – 1933. – 12 listopad. – S.3–4.
44. Sodalitcja Pan Marian // Kurjer Stanisławowski. – 1936. – 4 październik. – S.5.
45. Szrenica M. Studia nad prasą poską XIX i XX wieku / M. Szrenica, J. Jarowiecki // Rocznik historii prasy poskiej. – 1998. – T.1. – Z.1–2. – S.252–259.
46. Towarzystwo kobiet im. Viktoriyi Nedzylkovetskojy żeńskiej liceum we Lwowie // Słowo Polskie. – 1905. – 23 grudnia. – S.14.
47. Towarzystwo opieki młodych kobiet // Słowo Polskie. – 1933. – 18 listopad. – S.6.
48. Towarzystwo św. Salomii // Słowo Polskie. – 1905. – 11 grudnia. – S.3.
49. Udział kobiet w ruchu spółdzielczym wzrasta // Gazeta Lwowska. – 1905. – 5 stycznia. – S.3.
50. Wieczorne dyskusje w dziale Lwowa Z.P.O.K // Słowo Polskie. – 1933. – 14 październik. – S.9.
51. W kierunku restrukturyzacji psychikę kobiet // Słowo Polskie // Gazeta Lwowska. – 1933. – 13 maja. – S.7.
52. Wychowywać młodzież na terytorium cywilnej koloniach // Gazeta Lwowska. – 1933. – 23 lipiec. – S.8.
53. Wydział kobiety miłosierdzia straży pożarna // Słowo Polskie. – 1934. – 26 styczeń. – S.6.
54. Z działalności dział Z.P.O.K w Ternopolu // Słowo Polskie // Gazeta Lwowska–1934. – 13 styczeń. – S.9.
55. Z działalności sekcji pan w Orhanizotsiya lehonistiv we Lwowie // Słowo Polskie. – 1933. – 1 styczeń. – S.8.
56. Z działalności Towarzystwa św. Salomii // Gazeta Lwowska. – 1911. – 8 lutego. – S.3.
57. Z działalności Towarzystwa św. Salomii // Gazeta Lwowska. – 1920. – 10 grudnia. – S.4.
58. Z działalności Stowarzyszenia wojewodstw Z.P.O.K w Ternopolu // Słowo Polskie // Gazeta Lwowska. – 1933. – 25 listopad. – S.4.
59. Z działalności Stowarzyszenia wojewodstw Z.P.O.K w Ternopolu // Słowo Polskie // Gazeta Lwowska. – 1933. – 2 wrzesień. – S.9.
60. Z Towarzystwa Edukacji Gospodarczej Kobiet // Gazeta Lwowska. – 1934. – 17 luty. – S.9.
61. Z Wojewódzkiego Komitetu zjednoczonych organizacji kobiecych // Słowo Polskie // Gazeta Lwowska. – 1933. – 25 listopad. – S.4.
62. Zyhulska Maria. Weż skarbiec tvorchasti ludowej // Słowo Polskie. – 15 lipiec. – 1933. – S.9.
63. Zyizd organizacji «Snopkoviyanka» // Słowo Polskie. – 1920. – 6 styczeń. – S.5.
64. Zyizd Z.P.O.K // Słowo Polskie. – 1933. – 4 grudnia. – S.7.
65. Z życia orhanizatsynoho w ziemi // Słowo Polskie // Gazeta Lwowska. – 1933. – 24 czerwiec. – S.9.

Kochkodan V. R., the graduate student, The Carpathian National University of V. Stefaniuk (Ukraine, Ivano-Frankivsk), ko4kodana@gmail.com

Women's society of Eastern Galicia in the Polish press (1900–1939)

The article analyzed the most popular Polish newspapers about women's societies of Eastern Galicia early twentieth century to 1939. Proved that their number and scope, nature (reporting or analytical) depend on several factors: the historical period, the extent of most companies, their functions, activity organizations. Comparison of Polish women's associations for their social work, especially in the cultural field.

It is alleged that the Union civil of women played a major role in educating young people, mothers, patriotic ideas spread among the population. Deals with women's own attitude to pressing problems of life in Poland and the leading countries in their efforts to work together in protecting their interests. Attention is drawn to the Catholic Women's, military, economic societies. Emphasized change the minds of women compared with the past century: understanding yourself as a person that can affect different sectors of society, to join the organization.

Keywords: women's society, the Polish press, the Union civil of women, the Słowo Polskie, the Gazeta Lwowska, the Głos Pokucia.

Kochkodan V. R., аспирантка, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника (Україна, Івано-Франківськ), ko4kodana@gmail.com

Женские общества Восточной Галиции на страницах польской прессы (1900 г. – 1939 г.)

Проанализированы статьи распространенных польских газет о женских обществах Восточной Галиции начала XX в. до 1939 года. Доказано, что их количество и объем, характер (уведомительный или аналитический) зависел

от нескольких факторов: исторического периода, масштабов самих обществ, рода их деятельности, активности организаций. Проведено сравнение польских женских обществ по их общественному труду, особенно в культурной сфере.

Утверждается, что Союз гражданского труда женщин играл наибольшую роль в воспитании молодежи, матерей, распространению патриотических идей среди населения. Освещены отношение женщин к актуальным проблемам жизни Польши и ведущих стран мира, попытки их действовать совместно в защите своих интересов. Привлекается внимание к женским католическим, военным, экономическим обществам. Подчеркивается изменение сознания женщин по сравнению с прошлым веком: пониманием себя как личности, способной влиять на различные сферы жизни общества, объединяться в организации.

Ключевые слова: женские общества, польская пресса, Союз гражданского труда женщин, «Słowo Polskie», «Gazeta Lwowska», «Głos Pokucia».

* * *

УДК 94(477)«19»:378.4(477–25)

Чуткий А. І., доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії та теорії господарства, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, директор Музею історії університету (Україна, Київ), andr32_ukr@ukr.net

МІКРО–ІСТОРИЧНІ ТЕМИ ЯК КОНЦЕНТРОВАНЕ ВИРАЖЕННЯ ЗАГАЛЬНОГО КОНТЕКСТУ ІСТОРИЧНОГО ПОСТУПУ (ВПЛИВ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ І УКРАЇНСЬКИХ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ НА МУЗЕЙ ТОВАРОЗНАВСТВА КИЇВСЬКОГО КОМЕРЦІЙНОГО ІНСТИТУТУ)

Вивчено діяльність Музею товарознавства Київського комерційного інституту, що був першим в Україні музеєм економічного профілю, в роки Першої світової війни та українських визвольних змагань. Дослідження базуються на архівних матеріалах, що вперше вводяться до наукового обігу та допомагають прослідкувати різні складові діяльності цієї установи і водночас сприяють у встановленні наповнення повсякденного життя українського суспільства в той період.

Встановлено, що початок Першої світової війни одразу ж ускладнив матеріальне забезпечення навчального процесу та діяльність музею, але він продовжував свою роботу, зокрема тривало надходження нових експонатів. Значно більшої шкоди завдала евакуація до Саратова восени 1915 р. В цей час музей зазнав першого пограбування, а також значно постраждали музейні колекції від їх переміщення. В роки українських визвольних змагань найбільш сприятливим для нього був період Гетьманату внаслідок відновлення допомоги з боку держави.

Ключові слова: мікро–історія, Перша світова війна, історія України початку XX ст., Музей товарознавства Київського комерційного інституту.

Модерний етап історичного дискурсу характеризується перевагою мікро–історичний студій, оскільки загальний контекст історичного поступу як в рамках світової, так і національних історій, є вже давно прописаним. Натомість першочерговим завданням після виписування загального контексту є його максимальне наповнення різноманітною інформацією, що допоможе реконструювати історичний поступ в усьому багатоманітні його складових. Лише тоді головна місія істориків буде виконана і можна буде повернутися до переосмислення загального тла історії. Справа ця вкрай важлива і вимагає довготривалої праці всієї корпорації. І тут цінними є дослідження найрізноманітнішого спрямування (від реконструкції біографії окремих персоналій, навіть «не знакових» і до історії костюму, харчування і т.п. включно), чим й займається сучасна світова історична наука. Проте захоплення цим напрямом історичних студій є не сліпою даниною західноєвропейській історичній науці. Воно, як вже зазначено, обумовлено тим, що лише через такі дослідження можна «побачити» макро–історичні процеси в реальному їх впливі на повсякденне життя окремих груп суспільства і навіть окремих осіб, а також установ,